

IFRR

INTERNATIONAL FAMILY RESEARCH REVIEW

2023. április

5. évf. 2. szám

KINCS

| KOPP MÁRIA INTÉZET
A NÉPESEDÉSÉRT
| ÉS A CSALÁDOKÉRT

Szerkesztette: Deákné Dusa Ágnes

Tartalom

TERMÉKENYSÉG – SZÜLETÉSEK SZÁMA - HALÁLOZÁS.....	3
A termékenység regionális különbségei Európában: Mintázatok és meghatározó tényezők	3
Franciaország 2022-ben: Csökkenő különbség a születések és a halálozás között	5
JÖVEDELEM – HÁZASSÁG - GYERMEKVÁLLALÁS	7
NEVELÉS – OKTATÁS – CSALÁDTUDOMÁNY TÜKRÉBEN	13
A család és a közösség részvételének javítása a középiskolákban	13
A szülők részvétele a középiskolákban: növelhető?.....	15
Akadémiai szocializáció, szülői oktatási elvárások és tanulmányi önhatékonyság a latin serdülők körében	17

TERMÉKENYSÉG – SZÜLETÉSEK SZÁMA – HALÁLOZÁS

A termékenység regionális különbségei Európában: Mintázatok és meghatározó tényezők

Campisi, N., Kulu, H., Mikolai, J., Klüsener, S. és Myrskylä, M. (2020)

Spatial variation in fertility across Europe: Patterns and determinants. *Population, Space and Place*, 26(4). <https://doi.org/10.1002/psp.2308>

Campisi, Nicholas – School of Geography and Sustainable Development, University of St Andrews, Egyesült Királyság, nc80@st-andrews.ac.uk

Kulcsszavak: Európa, NUTS 3, területi elmaradás modell, területi regresszió, területi különbség, teljes termékenységi arányszám

A kutatás során elkészítették a teljes termékenységi arányszám (TTA) keresztmetszeti összevetését, 21 európai ország úgynevezett NUTS 3-as területi léptékén, amely lényegében a megyei szintet takarja. Az összevetés éve 2010 volt.

A 21. század első évtizedében a termékenységi ráta mentén Európa polarizálódott. Az északi és a nyugati országok az 1,9-es, a közép-, dél- és kelet-európai országok pedig az 1,3-es érték körüli termékenység irányába mozdultak el.

Az alacsonyabb léptékű regionális vizsgálatok kevésbé jellemzők a gyermekvállalás tárgykörében. Inkább az országok közötti különbségek állnak a kutatások fókuszában. Mindamellet már korábban is voltak olyan indikátorok, amelyek a regionális különbségekre utaltak. Például ilyen a rurális és az urbánus területek közötti különbség. Az előbbi karakterű térségekben jellemzően több gyermeket vállaltak, illetve vállalnak a nők a nagyvárosokhoz viszonyítva.

Ebben a kutatásban a TTA-t magyarázó változók között szerepelt a népsűrűség, a társasházban élők aránya, az egy főre jutó GDP, a mezőgazdaságban dolgozók aránya, a foglalkoztatottsági ráta, valamint az elváltak aránya.

A kutatás egyik lépéseként a NUTS 3-as régiókra jellemző értékek országos átlagtól való szórását is kiszámították, amit a TTA-t illeti. Szignifikáns összefüggés, hogy **az adott ország karakterétől való eltérések hangsúlyosabban megjelennek a térszerkezetben, mintsem a szomszédos régiók közötti különbségek.** Ez arra utal, hogy termékenységekben viszonylag erős a területi hatás, így az országhatároknak több esetben kisebb a jelentősége, mint a makroregionális összetartozásnak. Például a kelet-németországi Brandenburg tartományban lévő NUTS 3-as régiók átlag feletti, addig a vele szomszédos nyugat-lengyelországi Lubuskie vajdaság NUTS 3-as régiói átlag alatti termékenységet mutatnak a saját országukhoz képest attól függetlenül, hogy egymáshoz viszonyítva hasonló szintű TTA-val rendelkeznek.

A kutatás további részében a bevont magyarázó változók jelentőségét értékelték. **A régiókban tapasztalt termékenység szintje két változóval mutatott szignifikáns összefüggést: a GDP/fő és az elváltak aránya.** A többi hatótényező szerepe elhanyagolható.

Összefoglalásként elmondható, hogy a gazdasági és a szociokulturális tényezők mellett a területiségnek is jelentős szerepe van a termékenységi vizsgálatokban.

Franciaország 2022-ben: Csökkenő különbség a születések és a halálozás között

Pison, G. (2023)

France 2022: a narrowing gap between births and deaths.

Population and Societies, 56(609). <https://doi.org/10.3917/popsoc.609.0001>

Pison, Gilles – Institut National D'études Démographiques (INED), Franciaország, pison@ined.fr

Kulcsszavak: születések, halálozások, termékenység, várható élettartam, halandóság, mortalitási válság, COVID-19, influenza, hóhullám, természetes növekedés, a születések szezonálisitása, Franciaország

Franciaországban a születések száma, ezzel együtt a természetes szaporodás csökkenő trendet mutat és várhatóan 2035-től természetes fogyásra lehet számítani. Ezen forgatókönyv alapja, hogy a teljes termékenységi ráta 1,8-es érték környékén stabilizálódik, illetve hogy a születéskor várható élettartam 88,7 évre emelkedik (mindkét nem) 2070-re, a COVID-19 járványt megelőző 82,6 évről. Ugyanakkor nem csupán a reprodukcióhoz elégtelen élveszületési létszám, hanem a boomer-generáció (1940-1959-es kohorsz) kiforgása, azaz elhalálozása is meghatározó hatótényezője lesz a természetes fogyásnak.

A születéskor várható élettartam 2020 és 2022 között stagnált, jórészt a COVID-19 járvány következményeként, ugyanakkor a szezonális influenzajárványok és a nyári hóhullámok is jelentős negatív hatást fejtettek ki. A hosszútávú projekciókban a várható élettartam növekedési ütemét nehéz előrejelezni ezen kiszámíthatatlanul felmerülő tényezők miatt.

Az élveszületések száma, mint a másik meghatározó komponens a természetes fogyásban viszonylag magas, valószínűsíthető, hogy az 1982-es női kohorsz befejezett termékenysége is eléri a 2,00 gyermek / nő értéket. Ugyanakkor kedvezőtlen trend, hogy a gyermekvállalás elmúlt négy évtizedben megfigyelhető halasztása továbbra is folytatódik.

Érdekes kérdés, hogy vajon a COVID-19 járvány érintette-e a gyermekvállalási magatartást? Az első lezárási időszakban (2020. március 17-től május 11-ig) egyes kutatók baby boom-ot

jósoltak. Ugyanakkor ez elmaradt és 2020. decemberében az élveszületések száma 7%-kal esett vissza az egy évvel korábbi időszakhoz viszonyítva. Ennek oka, hogy érvényesült a gazdasági válságok gyermekvállalást késleltető hatása, mivel a termékeny korban lévő párok többek között a munkanélküliség és a jövővel kapcsolatos generális bizonytalanság miatt nem mertek családot alapítani.

A második, illetve a harmadik lezárás hatása egyre kevésbé érződött az élveszületési statisztikákon, mivel az emberek beleszoktak a helyzetbe, többek között realizálva azt, hogy a járványidőszak túlságosan elhúzódhat, ami a halasztás által kockázatot jelentene a gyermekvállalási tervek megvalósításában. Mindamellettt figyelembe kell venni azt is, hogy a viszonyítási pont 2021-ben és 2022-ben már egy olyan egy évvel korábbi időszakhoz kötődött, amikor az újszülöttek száma már jelentősen visszaesett az első lezárás miatt.

A COVID-19 összességében minimális hatást fejtett ki az élveszületések generálisan csökkenő trendjére, ugyanakkor a szezonálisban erősen érződött, különösen 2021-ben. A fogantatások csúcsidezőszaka jellemzően az ősz, a völgyidőszak pedig a tavasz. A 2020-as első lezárás ezt még inkább kiélezte és 2021. januárjában és februárjában a születések száma jelentősen visszaesett. Ugyanakkor 2021. második felében minimális emelkedés volt megfigyelhető az előző év ugyanezen időszakához képest.

JÖVEDELEM – HÁZASSÁG - GYERMEKVÁLLALÁS

A mai szülők nagy hibát követnek el, ha a pénzt részesítik előnyben a házassággal szemben

Alysse ElHage, Bradford Wilcox

Prioritizing Money Over Marriage, Today's Parents Are Making a Big Mistake (2023)

<https://ifstudies.org/blog/prioritizing-money-over-marriage-todays-parents-are-making-a-big-mistake>

Alysse ElHage - Institute for Family Studies, United States, Bradford Wilcox, University of Virginia, United States

Kulcsszavak: diploma, házasság, gyermekvállalás, karrier, anyagi függetlenség, életcél

Manapság nagyon sok szülő nem veszi észre, hogy a házasság és a család mekkora hatással van gyermekeik jövőbeli jóllétére. Fiatal felnőttek körében folytatott felmérések alapján úgy tűnik, **a mai szülők gyakran arra ösztönzik a tinédzsereket és fiatal felnőtt gyermekeiket, hogy halasszák el, vagy engedjék el a szerelmet és a házasságot a tanulmányok, a munka és az anyagi sikerek érdekében.**

A Pew Research Center új „Gyerekevelés ma Amerikában” (Parenting in America Today) című jelentése arra törekszik, hogy jobban megértse, hogyan viszonyulnak az amerikai szülők a gyerekneveléshez. A felmérés 3757, 18 éven aluli gyermeket nevelő amerikai szülő mintáján készült, 2022. szeptember 20. és október 2. között.

Az eredmények alapján elmondható, hogy **az amerikai szülők nagy többsége a munkát és a pénzt priorizálja más életcélokkal szemben, beleértve a házasságot és a gyermekvállalást.** A kutatás során öt jövőbeli elérendő célt vizsgáltak, mégpedig a diploma, a házasság, a gyermekvállalás, a kielégítő munka/karrier és az anyagi függetlenség jelentőségét. A fenti opciók közül a szülők túlnyomó többsége az anyagi függetlenséget és a sikeres karriert helyezte előtérbe gyermeke jövője szempontjából a többi választási lehetőséggel szemben: 88%-uk szerint nagyon vagy rendkívül **fontos, hogy gyermekeik anyagiilag függetlenek legyenek,** és

ugyanilyen arányban tartják nagyon fontosnak, hogy gyermekeik **felnőtként sikeres karriert tudjanak felépíteni**. 41% pedig azt nyilatkozta, hogy nagyon vagy rendkívül fontos, hogy gyermekük **diplomát** szerezzen.

A szülőknek csak körülbelül egyötöde mondta azt, hogy a házasságkötés (20%) és a gyermekvállalás (21%) nagyon vagy rendkívül fontos gyermekei jövője szempontjából. **Míg a szülők közel fele úgy nyilatkozott, hogy a házasságkötés (46%) és a gyermekvállalás (46%) nem túl fontos vagy egyáltalán nem fontos.**

Az egyre bizonytalanabb gazdasági környezetben érthető, hogy a szülők többsége miért gondolja, hogy gyermekeik jövője szempontjából fontos egy jó állás megtalálása és a tisztességes jövedelem. Az azonban aggasztó, hogy a szülőknek csak kisebb része tekinti életcélnek a házasságot és a családalapítást, sőt közel 50%-uk szerint a házasság és a gyermekvállalás alapvetően lényegtelen.

A szerzők szerint **öt kulturális tényező** segít megmagyarázni, hogy manapság sok szülő miért tartja fontosabbnak a pénzt és a munkát, mint a házasságot és a családalapítást gyermekei számára:

1. A házasság intézményének hanyatlása

A férfiak és a nők kevesebb időt töltenek házasságban életük során, mint valaha, mivel a **házasságok aránya világszerte folyamatosan csökken**, különösen az alacsonyabb jövedelmű és a felsőfokú végzettséggel nem rendelkezők körében. Ennek a csökkenésnek nagyrésze a házasság késleltetésének köszönhető, mivel az első házasságkötés átlagos életkora az amerikai férfiaknál jelenleg 30, a nőknél 28 év. Ugyanakkor az együttélés népszerűsége és gyakorlata folyamatosan terjed, becslések szerint a párok 70%-a él együtt a házasságkötést megelőzően. A fiatal felnőttek 65%-a úgy gondolja, hogy az összeköltözés növeli a tartós házasság esélyeit.

Nehéz a házasságkötést és a gyermekvállalást meghatározó életcélnek tekinteni, ha maga a szülő nem volt tanúja jó házasságnak. Sok mai szülő nem tapasztalta meg a boldog családi életet és a szülők házasságának erős kötelékét, amelyre visszatekinthetne. A mai felnőttek körülbelül fele volt tanúja válásnak vagy szakításnak saját szülei kapcsolatában. Az Institute for Family Studies kutatói, David és Amber Lapp kifejtették, hogy „a válás kilátásai miatti szorongás” az egyik oka annak, hogy a munkásosztálybeli fiatal amerikaiak úgy nyilatkoznak, hogy nem szívesen kötnek házasságot.

A Pew-jelentés szerint a házas szülők (23%) közül tartották arányaiban a legtöbben fontosnak vagy nagyon fontosnak azt, hogy gyermekeik felnőtt korukban házasságot kössenek, míg az élettársi kapcsolatban élő szülők vagy a partner nélkül élő szülők körében ez csak 16% volt. Ugyanakkor nincs szignifikáns különbség a szülők családi állapotát illetően azok között, akik szerint rendkívül vagy nagyon fontos, hogy gyermekeik anyagilag függetlenek legyenek, legyen munkájuk vagy karrierjük, diplomát szerezzenek és vállaljanak gyermeket.

2. A zárókó modell

Még azok a szülők is, akik valóban látni szeretnék, hogy gyermekeik felnőve házasságot kötnek és gyermeket vállalnak, a családalapítást egy sokkal távolabbi dolognak tekintik – csak azután következik, hogy azok elértek egy bizonyos szintű karriert és anyagi biztonságot. Ahelyett, hogy a házasság alapvető része lenne a felnőttkornak, mint a múltban, ma inkább úgy tekintenek a **házasságra**, mint arra, amit Andrew Cherlin szociológus a **sikeres felnőtt élet „zárókövének”** írt le, amely csak legvégül következik be, amikor az egyének elérték a megfelelő képzettséget és anyagi sikert. Egyesek számára ez a házasság teljes elutasításához vezet. A házasság zárókó modelljének megjelenése azt is jelenti, hogy egyre több amerikai látja a házasságot elérhetetlennek, mivel úgy vélik, hogy a házasságkötésnek gazdasági és érzelmi feltételei vannak.

3. A munka felértékelődése

Lyman Stone és Laurie DeRose írták le a munka felértékelődését, vagyis, hogy manapság sok férfi és nő **nagyobb értéket tulajdonít a karriernek és a jövedelemnek**, amelyet az étellel való elégedettség jelentős forrásának tekintenek. Stone és DeRose megállapította, hogy ez az attitűd világszerte visszaszorítja a családalapítást.

A **munka-család konfliktus** is szerepet játszhat. Sokan tévesen úgy tekintenek a házasságra és a családra, mint ami ütközik (vagy verseng) a kielégítő munkával és a sikeres karrierrel.

Azok a szülők, akik a munka értékesebb voltát vallják, nagyobb valószínűséggel értékelik le a házasságot és a családi életet a munkával és a pénzzel szemben, amelyek a saját gyermekeik boldogságának forrását jelentik.

4. Az előnyök ignorálása

A Pew-jelentés megállapításai mögött meghúzódó másik tényező a házasság és a család hatalmas és egész életen át tartó **előnyeinek nem ismerete**.

Számos kutatás bizonyította, hogy a pénz és a karrier nem a boldogság kulcsa. Valójában az **élettel való általános elégedettség első számú prediktora a házasság minősége** – az, hogy az emberek mennyire boldogok a házasságukban. Ezen kívül a társadalmi kapcsolatok, például a családi és a baráti kapcsolatok jobban meghatározzák életünk során a boldogságunkat és egészségünket, mint a szakmai és a pénzügyi sikerek. A tanulmány eredményeinek összefoglalása kifejti: ezek a társadalmi kötelek megvédik az embereket az életükkel való elégedetlenségtől, segítenek késleltetni a szellemi és a fizikai leépülést, és jobban előrevetítik a hosszú és boldog életet, mint a társadalmi osztály, az intelligencia vagy akár a genetika.

5. A kulturális üzenet

A mai populáris kultúra nagy része azt mondja, hogy a házasság és a gyerekek akadályozzák az egyéni boldogságot, hogy a szülők különösen boldogtalanok, és hogy a gyereknevelés nagyon nehéz dolog. A kutatások azonban továbbra is azt mutatják, hogy **a házas emberek általában boldogabbak, mint a nem házasok**. A szülők boldogságával kapcsolatos kutatások összetettebbek, de ma több olyan felmérés olvasható, melyek szerint a szülők boldogabb és tartalmasabb életről számolnak be, mint gyermektelen társaik.

A Pew-tanulmány eredményei szerint a szülők többsége úgy nyilatkozott, hogy a **gyermeknevelés kifizető és élvezetes**, és hogy ezt a feladatot az identitásuk legfontosabb vagy az egyik legfontosabb részének tekintik. A gyermekvállalás jövőbeli előnyökkel is jár, például lesz valaki, aki gondoskodik rólunk idős korunkban – és talán lesznek unokák is. A **gyermekvállalás befektetés** egy kevésbé magányos és biztonságosabb időskorba.

Az 1940–70 között született svéd férfiak és nők élete során felhalmozott jövedelme és gyermekvállalása közötti kapcsolat

Martin Kolk

The relationship between life-course accumulated income and childbearing of Swedish men and women born 1940–70

Population Studies, November 15, 2022

<https://doi.org/10.1080/00324728.2022.2134578>

Martin Kolk – Stockholms Universitet, Sweden, martin.kolk@sociology.su.se

Kulcsszavak: gyermekvállalás, nettó jövedelem, bruttó kereset, családtámogatások, jóléti állam

Bár minden gyermek áldás, azért minden kultúrában időt és erőforrást igényel a felnevelésük. Így paradoxonnak tűnik, hogy **a világ leggazdagabb országaiban, ahol a legmagasabb a jövedelem, ott születik a legkevesebb gyermek.** Sőt a gazdagabb országokban is jellemzően a legjobban képzett, feltehetően legjobb jövedelemkilátásokkal rendelkező nőknek van a legkevesebb gyermeke (például az Egyesült Államokban). Sok tudományos bizonyíték van arra vonatkozóan, hogy **a saját jövedelem és a nők gyerekszám között negatív kapcsolat áll fenn**, ami részben a munkaerőpiacon kívüli nők magasabb termékenységgel magyarázható. Azonban Svédországban ez a tendencia megváltozni látszik.

Az elemzés a saját jövedelem és a termékenység közötti összefüggést vizsgálja az 1940 és 1970 között született svéd nők és férfiak esetében. Ezek a kohorszok a kétkeresős társadalom és a kiterjedt jóléti állam kialakulásának idején voltak aktívak Svédországban. A szerző a saját jövedelmet kétféleképpen határozta meg. Egyrészt az egyén 50 éves koráig felhalmozott nettó saját jövedelmét vették figyelembe, az inflációval korrigált svéd koronában. Ez a módszer magában foglalta a svéd jóléti állam számos támogatását, beleértve a fizetett szülői szabadságot, amely a szülés előtti munkabér 80-90%-át is elérte. Másrészt az egyén élete során felhalmozott bruttó saját jövedelmét mérték, amely azonban nem tartalmazta a juttatásokat vagy transzfereket.

Az eredmények alapján elmondható, hogy **az 1940-ben született nők esetében azoknál volt a legalacsonyabb az átlagos termékenységi arányszám 50 éves korukban, akiknél a legmagasabb volt a felhalmozott nettó saját jövedelem** (beleértve a transfereket és juttatásokat). Azonban a következő kohorszokban ez megváltozott. Az **1950-ben született nők esetében, akik már a kibővített svéd jóléti állam kedvezményezettjei voltak, kevésbé volt negatív kapcsolat a felhalmozott nettó jövedelem és a termékenység között.** Az **1960-ban született nők esetében pedig egyértelmű pozitív volt kapcsolat a felhalmozott nettó jövedelem és a termékenység között.** A pozitív kapcsolat jelentős része a gyermektelen nők alacsony felhalmozott nettó jövedelmével magyarázható. A születési kohorszok közötti különbség akkor is megmutatkozott, amikor a bruttó jövedelmet vették figyelembe, bár a bruttó jövedelem és a termékenység közötti kapcsolat mindvégig negatív maradt.

A felhalmozott nettó jövedelem és a termékenység közötti kapcsolat negatívról pozitívrá váltása csak a nők esetében volt igaz. A férfiak esetében 1940 és 1960 között minden kohorszban erős pozitív kapcsolat volt mind a felhalmozott nettó jövedelem, mind a bruttó keresetek és a termékenység között. Ennek a pozitív kapcsolatnak a jelentős részét a több mint kétgyermekes férfiak magas felhalmozott nettó jövedelme és a gyermektelen férfiak alacsony nettó jövedelme magyarázza.

Ezek az eredmények arra engednek következtetni, hogy míg az egyre magasabb jövedelem elérése korlátozza a nők gyermekvállalását, a férfiak esetében nincs így; valójában az ellenkezője igaz. **Ám amikor az állam bőséges juttatásokat biztosít, például szülői szabadság alatti jövedelempótlást és gyermekgondozási támogatásokat, akkor a magas jövedelmű nők (és nem csak a magas jövedelmű férfiak) termékenysége is magasabb lesz, mint az alacsony jövedelmű nőké és férfiaké.** A magas jövedelmű nők ugyanis viszonylag könnyen össze tudják egyeztetni a gyermekvállalást a munkavállalással, ugyanis állami támogatással a gyermekvállalás alternatív költségei kieső jövedelem formájában csekélyek maradnak. A mai svéd társadalom kontextusában a házaspár mindkét tagjának keresete elengedhetetlen a gazdasági stabilitáshoz. Az alacsonyan képzett, kisebb jövedelmű nőknek nagyobb valószínűséggel van instabil munkaviszonya és bizonytalan gazdasági helyzete, és nagyobb valószínűséggel lépnek (instabil) párkapcsolatba hasonló férfiakkal. A gazdasági bizonytalanság és a párkapcsolati instabilitás egyaránt megnöveli a gyermektelenség arányát az alacsonyabb jövedelmű svéd nők körében. A jobban képzett, magasabb jövedelmű nők nagyobb valószínűséggel rendelkeznek stabil foglalkoztatással, és nagyobb valószínűséggel választanak képzetlenebb, magasabb jövedelmű férfiakat.

Összegezve tehát a nagyobb gazdasági biztonság és a párkapcsolat stabilitása elősegíti a gyermekvállalást. Úgy tűnik, legalábbis Svédországban, hogy a 'gazdagabb embereknek kevesebb gyermekük van' paradoxon már a múlté. **Ha más gazdag országok a svéd példát másolnák a dolgozó szülők bőkezű állami támogatásáról, ugyanez a tendencia másutt is megvalósulhatna.**

NEVELÉS – OKTATÁS – CSALÁDTUDOMÁNY TÜKRÉBEN

A család és a közösség részvételének javítása a középiskolákban

Epstein, J.L. (2008)

Improving Family and Community Involvement in Secondary Schools. The Education Digest; Feb 2008; 73, 6
ProQuest One Academic pg. 9

Epstein, J.L. – John Hopkins School & Education, <https://www.partnershipschools.org/>

Kulcsszavak: a szülői és közösségi bevonódás, középfokú oktatási intézmények,

A tanulmány olvasmányos stílusban röviden **összegezi a szülői bevonódást segítő és akadályozó tényezőket**. Az alapfelvetés szerint a szülők **leggyakrabban** akkor lépnek kapcsolatba a pedagógusokkal, **ha a gyermekükkel gondok akadnak**. A szülői érdeklődés felkeltésében az jelenthet **megoldást**, ha az iskolák kiváló **szülői partner-programokat** indítanak. Megállapítható még az is, hogy a **szülői együttműködés pozitív hatással van a diákok tanulmányi eredményére**, amely alapján három fontosabb tény vonható le:

- A szülőknek több és érdemleges **információkra** van szükségük.

Kutatások bizonyítják, hogy a szülők fontosnak tartják, hogy tájékoztassák őket a kamaszkori fejlődés sajátosságairól, az oktatási lehetőségekről, az érettségire vonatkozó követelményekről, a továbbtanulási, illetve munkaerőpiaci lehetőségekről, a közösségi programokról.

- A diákok a családi és **közösségi bevonódásból** profitálnak.

Azok a tanulók, akik támogató családdal rendelkeznek, jobban teljesítenek azokhoz a diákokhoz képest, akiket szüleik nem támogatnak tanulmányaikban (ez megfigyelhető az angol nyelv tanulásában is).

- A pedagógusoknak vállalniuk kell, hogy **célirányos partneri kapcsolatot** alakítsanak ki a szülőkkel, akik változatos társadalmi, szociális és kulturális háttérrel rendelkezhetnek.

Akciócsoportok szervezése hozzájárulhat a siker eléréséhez, valamint támogató lehet az intézményi fejlesztések megvalósításában.

A bevonódás hat elemére épülő főbb tevékenységeket (amelyek kiválasztása az iskola saját igényei és adottságai szerint történhet) úgynevezett **akcióterv** keretében kell megfogalmazni. Ez az évenként megújuló és írásban rögzített program olyan közösen megtervezett eseményeket, találkozókat tartalmazhat, amelyek segítik a tanárokat is abban, hogy ne egyedül dolgozzanak, hanem a szülő támogatásával. Az akciótervet érvényben kell tartani, majd értékelni, hogy érdemi tevékenységcsomaggá és a további időszakokban is használhatóvá váljon. Az epstein-i modellre épülő akciótervnek minden szülőt, pedagógust és diákot ki kell szolgálnia.

1. típus: nevelés: segít a szülőknek a kamaszkori fejlődés megértésében, erősíti a szülői készségeket, segít az otthoni tanulás-támogató környezet kialakításában (egészségügyi, csoportnyomásról, szexuális felvilágosítást adó workshop-ok).
2. típus: kommunikáció: igazgatói reggelik kulcstémákról (érettségi vizsgák), diákok által moderált szülő-tanár találkozók
3. típus: önkéntesség: toborzásban, képzéseken, iskolai rendezvényeken való részvétel, előadások megtartása az iskolában
4. típus: otthontanulás: illeszkedik a tanmenethez és az osztály-termi munkához, segítségnyújtás a házi feladatok megoldásában
5. típus: döntéshozatal: szülők bevonása az intézményi célok megvalósításában, az iskolai szabályok (házirend) véleményezésében, átalakításában és megújításában
6. típus: közösségi kollaboráció: az élet bármely területén való együttműködés a szülő és az iskola között

Következtetésként levonható, hogy amennyiben az iskola szervez szülőket célzó programokat, akkor a szülői aktivitás is magasabb mértékű. Ilyen rendezvények lehetnek például: workshop-ok, interaktív házi feladatok és az is, ha a pedagógusok világosan és érthetően kommunikálnak, ám ha a diákok viselkedéséről folytattak párbeszédet, akkor a szülői jelenlét csökkent.

Összességében elmondható, hogy azok az intézmények, ahol alaposan átgondolt és megalkotott programmal támogatják a szülői bevonódást, pozitívak a tapasztalatok és mérhető eredményei vannak a diákok iskolai eredményességében.

A szülők részvétele a középiskolákban: növelhető?

Klein, D. M. (1990)

Parental Involvement in Secondary Schools: Can It Be Increased?

American Secondary Education. Vol. 18, No. 4, pp. 20-22

Kulcsszavak: szülői bevonódás hiánya, szülői bevonódás növelése, együttműködés, értékelés

A szerző célja a **szülői bevonódás fontosságának hangsúlyozása**, valamint jó példákon keresztül a **szülők bevonásának lehetséges módjainak** az ismertetése. A tanulmány első részében azt magyarázza a szerző, hogy a szülői bevonódás miért **nem valósul meg** olyan mértékben a középiskolákban, mint az alapfokú oktatási intézményekben. Ennek **okaiként** a következőket sorolja fel:

- a diákok önállóbbak és függetlenségre vágnak, amelyet néhány szülő támogat is
- a szülők tartanak a tanároktól vagy az oktatási rendszertől, mert nincsenek pozitív élményeik azzal kapcsolatban
- nehéz részt vállalniuk a szülőknek az iskolai feladatokban, mert maguk a tanulók, azaz a gyermekeik sem hagyják őket (lázadás) → az iskolai szintek emelkedésével csökken a szülői bevonódás mértéke
- a tanárok akaratlanul is megakadályozzák a szülői bevonódást azzal, hogy kétségbe vonják a szülők képességeit, valamint néhány pedagógus szerint nem lehet elvárni a szülőktől, hogy részt vállaljanak a diákok tanulmányaiban
- azok a szülők, akiknek kevés az önbizalmuk, még inkább elbátorodnak, és a tanárra ruházzák át a saját feladataikat is
- a tanárok professzionalizmusa is kényelmetlen érzéseket okozhat a szülőknél, mert túl hivatalosnak és leereszkedőnek tűnhetnek

A tanulmány a szülői bevonódás hiányának okaként említi a **családmodell megváltozását** is, hiszen egyre több az egyszülős család az Egyesült Államokban, a válások aránya a kilencvenes években ugrásszerűen megnőtt. Azok, akik egyedül, egy jövedelemből nevelik a gyermeküket, nem tudnak időt szakítani a tanulmányok segítésében, nincs más személy, akivel osztozhatnának a terheken vagy akitől támogatást kaphatnának.

Végezetül az ifjúság hatvanas években tapasztalt forradalmáról ír, valamint arról, hogy nem volt és talán **ma sincs megfelelő példakép vagy domináns személy** a fiatalok életében, amelyre felnézhetnek. Ezért tették saját magukat példaképpé és váltak a saját döntéshozóikká. Ebből fakad a tanár-diák közötti megannyi konfliktus, amely feloldása elsődlegesen fontos.

A tanulmány második része a **tanárok és iskolaigazgatók feladatáról** szól, hiszen csak ők tudják befolyásolni a szülői bevonódás mértékét, amely egyenes arányban befolyásolja a tanuló eredményeit. **A szülői támogatás elnyerése, a tanárok és a szülők közötti párbeszéd lehet a kulcsa az oktatás színvonalának emeléséhez, valamint az intézmények sikeres működéséhez.** A szerző felsorolja azokat a lehetséges színtereket, amelyeken erősíthető a szülő-pedagógus kapcsolat, valamint javaslatokat tesz a szülői bevonódás növelésének módjaira:

- tanév eleji szülői értekezlet megtartása, valamint a szülők ösztönzése arra, hogy küldjenek üzeneteket a tanárnak a tanuló olyan otthoni körülményeivel kapcsolatban, amelyek befolyásolhatják a diák iskolai szereplését
- tanárok és szülők közötti nyitott (őszinte) kommunikáció
- személyes konferenciák, találkozók
- az iskolai színtér közösségi szerepének erősítése (a szerző itt az iskolát hasonlítja az egyházhoz, a lakóhelyhez, egyéb hitközösségekhez – ezek mind ösztönözhetik a szülőket az iskolai együttműködésre)
- az úgy nevezett Positive Parenting Program, amelyet tanárok és iskolaigazgatók vezetnek
- programok, amelyeken szerepet vállalhat a szülő is (sport, zene, házi tanítás)
- programok és projektek támogatása (Diákok az ittas vezetés ellen program)

A tanulmány megfogalmaz néhány olyan lényeges elemet, amelyek mentén jól kirajzolható egy körültekintéssel végzett szülői bevonódást elősegítő program:

- Williams és Chaykin szerint hét ilyen elem van
- Írásban rögzített vezérelvek szükségesek, amelyeket folyamatosan véleményeznek, értékelnek és ellenőriznek
- Kedvező intézményvezetői hozzáállás
- A pedagógusok és a szülők képzése
- Kétirányú kommunikáció = párbeszéd a szülők és a tanárok között
- A szülők és a tanárok számára is fontosnak tartott iskolai célok

- Nyílt és őszinte kommunikáció a család és az iskolai között

Mindezek után két nagyon fontosabb teendőt fogalmazódik meg: az egyik az **együtműködés**, amelyben folyamatos az információcsere, a másik pedig az **értékelés**, amely a közös munkát és az eredményeket veszi górcső alá.

A tanulmány két példát hoz arra, hogy ha nagy szükség van rá, akkor kiváló lehet az iskola és a család közötti együttműködés, és ha szükség van rá, akkor minden szülő teljes mellszélességgel vesz részt a közös munkában. Ilyen volt például a Keleti Parton tapasztalható kábítószer-használat megelőzésében és legyőzésében vívott harc érdekében létrejött szülői-tanári kooperáció, valamint a Boston-i kormányzó tanács felállítása, amely szülőkből, pedagógusokból, intézményvezetőkől, sőt diákokból is állt, s amely szinte minden – iskolát érintő – ügyben képes volt eljárni.

Akadémiai szocializáció, szülői oktatási elvárások és tanulmányi önhatékonyság a latin serdülők körében

Cross, F., Marchand, A., Medina, M., Villafuerte, A., Rivas-Drake, D. (2018)

Pschol Schs. 56:483-496.

Kulcsszavak: iskolai elvárások, iskolai önbizalom, latin-amerikai kisebbség, otthoni tanulástámogatás

A tanulmány 148 fő, főként mexikói származású szülő-tinédzser pár, legtöbb esetben édesanyák és 13-14 éves fiú-lány tanulók (majdnem mindegyikük az Államokban született, de szüleik bevándorlók) vizsgálatával foglalkozó longitudinális kutatás bemutatására vállalkozik. Ehhez az évenkénti lekérdezéshez a 8-9. évfolyamról, angol és spanyol nyelvű felhívásokat szórtak szét közösségi színtereken, például bevásárló központoknál, templomokban, ifjúsági centrumokban. A szórólapokon szerepelt egy telefonszám, amelyet az érdeklődők felhívhattak. A felhívásra jelentkező szülők és fiatalok önkéntes kérdőíveket kaptak, amelyet bárhol

kitölthettek. A szülők 90 %-a spanyolul, míg a fiatalok mindegyike angol nyelven töltötte ki. Ezért a szülők 30, a fiatalok 20 dollár értékű ajándékutalványt kaptak.

A szakirodalom szerint a szülők nagyban meghatározzák a gyermekük tanulmányi eredményeit, és kutatások bizonyítják, hogy az **otthoni tanulástámogatás** sokkal nagyobb hatással bír, mint az iskolai szülői bevonódás. Az amerikai kisebbségben élő nemzetiségek közül a latin-amerikaiak csoportjánál tapasztalható a leginkább, hogy a szülők igyekeznek hozzájárulni ahhoz, hogy gyermekük jól teljesítsen az iskolában és ezáltal, jobban beilleszkedjen a társadalomba, valamint jobb jövőképpel bírasson. A szülők támogatják gyermekeiket, beszélgetnek velük az iskolai élményekről és átadják tapasztalataikat, amelyek nehéz sorsukról szólnak – ezzel hívják fel a gyermekek figyelmét a tanulás fontosságára („vagy az iskolában dolgozol keményen, vagy a földeken”). A latin-amerikai szülők nagy elvárásokat támasztanak az iskolai eredményekkel szemben, valamint nonverbális jeleket is küldenek a gyermekeik felé, ezáltal is ösztönözve őket a tanulásra. Ez a szocializációs folyamatokat is segíti, amely különösen fontos egy olyan nemzetiség számára, amelyet a társadalomban sokszor kirekesztenek, lenéznek és alábecsülnek. Meg kell említenünk néhány olyan tanulmányt is, amely szerint a nagy elvárások és a szülőktől érkező nyomás éppen ellentétesen befolyásolják a tanulók eredményeit. A szülői bevonódás természetesen több tényezőtől függ, hiszen akadnak szülők, akik nem tartják fontosnak a diákok iskolai teljesítményükben való részvételt, és a **szülői bevonódás mértéke függ a szülők végzettségétől** is, mely szerint a magasabb végzettséggel bíró szülők inkább tartják fontosnak gyermekük otthoni vagy iskolai támogatását, mint az alacsonyabb végzettséggel bírók.

Az első hipotézis, miszerint a szülők elvárásai pozitívan befolyásolják a diákok iskolai önbizalmát, beigazolódott. A második hipotézis, miszerint a szülőktől érkező nyomás negatívan befolyásolja az iskolai teljesítményt, szintén beigazolódott. A harmadik hipotézis nem teljesült: a szocializációra való törekvés és az iskolai teljesítmény között nincs korreláció.

A kutatás alapján elmondható, hogy bizonyos mértékig pozitív hatással vannak az elvárások, mind a szocializáció, mind a teljesítmény iránt, ám ha túlzó módon valósulnak meg, ugyanolyan hatással lesznek a tanulóakra, mint a szülőktől érkező szégyenérzet és a nyomás esetében. A kutatásban az is megfogalmazódik, hogy ezekben a kérdésekben érdemes figyelembe venni a **tanuló egyéni adottságait**, mint pl a személyisége, temperamentuma, kora és a neme. Sőt, mit több, a **kulturális háttér** is érdemes figyelembe venni, valamint a **családi szerepeket** („A szüleim önfeláldozása miatt a legtöbbet kell kihoznom magamból az iskolában.”).

A tanulmány a tanárok szerepét is említi, miszerint **a kevésbé támogató pedagógus csökkentheti a diákok eredményességét** – a tanárok negatív hozzáállása a latin-amerikai tanulókkal szemben leküzdhető a tanár-szülő közötti párbeszéd megvalósításával, kulturálisan érzékeny oktatással, a szülők kultúrájának, anyanyelvének, etnikai-faji tapasztalatainak figyelembe vételével, valamint workshop-ok megszervezésével, amelyek erősíthetik a család-iskola közötti kapcsolatot.